

TÜKETİCİLERİN EĞİTİM, SOSYO-EKONOMİK DÜZEY VE ÇALIŞMA DURUMLARINA GÖRE GIDA KONTROLU KONUSUNDAKİ BİLGİLERİ *

EFFECT OF SOCIOECONOMIC LEVELS, EDUCATIONAL AND OCCUPATIONAL STATUS ON CONSUMER FOOD AWARENESS

Şahsine Çelik**, Bahtiyar Ünver***

** Sağlık Bakanlığı, Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Beslenme Etüdüleri Şubesi, Ankara
*** Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Ankara

ÖZET: Ankara ilinde değişik kuruluşlarda çalışan kadın ve erkek tüketiciler ile çalışmayan ev kadını tüketicilerin eğitim, sosyo-ekonomik düzey ve çalışma durumlarına göre gıda kontrolü konusundaki bilgilerini saptamak amacıyla yapılan bu araştırmaya 500 çalışan erkek, 500 çalışan kadın ve 488 çalışmayan ev kadını olmak üzere toplam 1488 tüketici alınmıştır. Tüketicilerin gıda kontrolü konusundaki bilgileri soruşturma yöntemi ile yapılmıştır. Tüketicilerin % 55,8 i gıda kontrolünü bilmektedir. Tüketicilerin % 89,9 u gıda kontrolünden sorumlu kuruluş olarak Sağlık Bakanlığını belirtmişlerdir. Tüketicilerin sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyleri yükseldikçe gıda kontrolü konusundaki bilgileri de artmaktadır. Çalışma durumu da bu bilgileri olumlu yönde etkilemektedir.

SUMMARY: This survey was conducted in different governmental institutions in Ankara to evaluate food inspection awareness of the consumers in shopping. For this purpose 500 working-men, 500 working-women and 488 housewives were included to study to fill out the questionnaire. From the results of the survey it was found that 55.8 % of the consumers were aware of food inspection and 89.9 % of them knew that Ministry of Health was the main responsible institute from food inspection. Moreover, food inspection knowledge of the consumers increased with educational and socioeconomic levels and occupational status.

GİRİŞ

Bütün gelişmiş ülkelerde gıda kanunlarında öngörülen temel ilke, tüketicinin sağlıklı ve nitelikli gıdalarla beslenerek, gerek hastalık etkenlerinden ve gerekse yeterli ve dengeli beslenme yönünden sağlığının korunması ve gıda alımında aldatılmasının önlenmesidir. Dünya nüfusunun hızla artması, gelişen teknolojiye bağlı çevre kirliliği, ekonomik güçsüzlük ve eğitim yetersizliği beslenme sorunlarını derinleştirmekte ve güvenli gıda teminini zorlaştırmaktadır (AKER, 1979).

Tüketicilerin korunması açısından gıda maddeleri üzerinde etkin bir kontrol yapılması ve bu kontrolün aksaksız yürütülmesi kolay olmamakla beraber çok önemli ve çok yönlü bir konudur. Toplumların sağlıklı ve yeterli beslenmeleri için tüm dünyada beslenme ve gıda sorunlarına dikkati çekmek amacıyla 16 Ekim her yıl Dünya Gıda Günü olarak kutlanmaktadır. Bu gün dünyada her birey en az tüketici olarak gıda ile ilgilidir. Bu nedenle üretimden tüketime kadar gıda ile ilgilenen herkes büyük bir sorumluluk altında olduğunun bilincine varmalıdır (PALA, 1986; KAYAHAN, 1986).

Tanım olarak tüketici, kişisel ihtiyaçlarını doğrudan doğruya tatmin amacıyla mal ve hizmetleri kullanan, tüketim fiilinde bulunan, mal ve hizmetlerin faydasından istifade eden kişidir (TÖNÜK, 1984). Bu tanıma göre her birey bir tüketici olmakta ve bu niteliğini doğduğu anda kazanmaktadır. Tüketici korunmasında en önemli husus tüketicinin kalite konusunda bilinçlendirilmesidir. Ülkemizde tüketici genellikle alacağı gıda maddesinin fiyatı ile ilgilenmektedir (KÖKSAL, 1988). Bu araştırma tüketicilerin gıda kontrolü konusundaki bilgilerini saptamak amacıyla yapılmıştır.

* Bu çalışma Şahsine ÇELİK'in Doktora Tezi'nin bir bölümüdür.

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma yeri olarak Ankara ili seçilmiş olup, çalışan grup için çeşitli kamu kuruluşlarından gıda kontrolü ile ilgisi olmayan kişiler alınmıştır. Çalışmayan grup için ise Ankara'nın çeşitli semtlerinde çalışmayan ev kadınları alınmıştır. Her iki gruptan da tek başına yaşamayan kişiler olması kaydıyla herhangi bir seçim yapılmaksızın araştırmaya katılmak isteyen kişiler, fakat çalışan grupta erkek ve kadın bütün personel araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırma verileri konuyla ilgili olarak hazırlanan anket formuyla elde edilmiştir.

Araştırma 15 Ocak 15 Temmuz 1989 tarihleri arasında yapılmış olup 500 çalışan kadın, 500 çalışan erkek ve 488 çalışmayan ev kadını olmak üzere toplam 1488 tüketici ile tamamlanmıştır.

Farklı sosyoekonomik ve eğitim düzeylerindeki çalışan tüketiciler ile çalışmayan ev kadını tüketicilerin gıda kontrolü ile ilgili bilgileri arasındaki farkın önem kontrolleri (dört gözülü ve çok gözülü düzenlerde) ki-kare (χ^2) yöntemiyle analiz edilmiştir (SÜMBÜLOĞLU, 1987).

BULGULAR

Tüketicilerin sosyoekonomik ve eğitim düzeylerine göre dağılımları Çizelge 1'de görülmektedir.

Çizelge 1. Tüketicilerin Sosyoekonomik ve Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları

Eğitim Düzeyi	Sosyoekonomik düzey						Toplam	
	Düşük		Orta		Yüksek		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
Okur-yazar	36	5,5	24	5,1	9	2,5	69	4,7
İlkokul	189	29,1	76	16,0	51	14,1	316	21,2
Ortaokul	115	17,7	52	10,9	35	9,6	202	13,6
Lise	225	34,6	156	32,8	106	29,2	487	32,7
Yüksekokul	85	13,1	167	35,2	162	44,6	414	27,8
Toplam	650	100,0	475	100,0	363	100,0	1488	100,0

Düşük sosyoekonomik düzeydeki tüketicilerin büyük çoğunluğunu lise (%34,6) ve ilkokul (%29,1) mezunu tüketiciler oluşturmaktadır. Yine düşük sosyoekonomik gruptaki okur-yazar tüketicilerin oranı (%5,5), orta ve yüksek sosyoekonomik gruplardaki okur-yazar oranlarından daha fazladır. Orta ve yüksek sosyoekonomik düzeylerdeki tüketicilerin büyük çoğunluğunu yüksekokul ve lise mezunu tüketiciler oluşturmaktadır. Çizelgedeki verilere göre eğitim düzeyi yükseldikçe sosyoekonomik düzey de yükselmektedir veya sosyoekonomik düzey yükseldikçe kişilerin eğitim düzeyleri artmaktadır.

Tüketicilerin sosyoekonomik ve eğitim düzeylerine göre gıda kontrolünü bilme durumları Çizelge 2 de verilmiştir.

Gıda kontrolünün ne demek olduğunu bilme yönünden tüketiciler sosyoekonomik düzeylerine göre değerlendirildiğinde sosyoekonomik düzeyi yüksek olan tüketicilerin %65,3'ünün, orta düzeydekilerin %60'ının, düşük düzeydekilerin ise %47,4'ünün gıda kontrolü hakkında bir fikirleri olduğu görülmüştür. Gıda kontrolünü bilme yönünden düşük sosyoekonomik düzeyliler ile orta ve yüksek sosyoekonomik düzeyliler arasındaki fark istatistiksel olarak önemli bulunmuş ($P < 0,05$) olup orta ve yüksek sosyoekonomik düzeydeki tüketiciler arasında böyle bir ilişki saptanamamıştır ($P > 0,05$).

Aynı çizelgede tüketicilerin eğitim düzeylerine göre gıda kontrolünü bilme durumları incelendiğinde yüksekokul mezunlarının %76,6 oranında en çok, lise mezunlarının %56,7 oranında ikinci sırada yer aldıkları görülür. Okur-yazar, ilkokul ve ortaokul mezunlarının bilme durumları birbirine yakın olup gıda kontrolünü bilme yönünden bunlar arasında istatistiksel yönden bir fark olmadığı ($P > 0,05$), fakat bu grupla lise ve yüksekokul mezunları arasında fark olduğu ($P < 0,05$) bulunmuştur. Sonuçta eğitiminin gıda kontrolünün ne demek olduğunu bilmeyi etkilediği ve eğitim düzeyi arttıkça gıda kontrolünü bilenlerin oranının da arttığı saptanmıştır.

Çizelge 2-Tüketicilerin Sosyoekonomik ve Eğitim Düzeylerine Göre Gıda Kontrolünü Bilmeye Durumları

Durum	Gıda kontrolünü				Toplam		Önemlilik
	Bilen		Bilmeyen		Sayı	%	
	Sayı	%	Sayı	%			
Sosyoekonomik düzeye göre							
Düşük	308	47,4	342	52,6	650	100,0	$\chi^2:35,310;P<0,05$
Orta	285	60,0	190	40,0	475	100,0	
Yüksek	237	65,3	126	34,7	363	100,0	$\chi^2:2,450;P>0,05$
Toplam	830	55,8	658	44,2	1488	100,0	
Eğitim düzeyine göre							
Okur-yazar	27	39,1	42	60,9	69	100,0	
İlkokul	121	38,3	195	61,7	316	100,0	$\chi^2:1,753;P>0,05$
Ortaokul	89	44,1	113	55,9	202	100,0	
Lise	276	56,7	211	43,3	487	100,0	$\chi^2:30,031;P<0,05$
Yüksekokul	317	76,6	97	23,4	414	100,0	$\chi^2:30,890;P<0,05$
Toplam	830	55,8	658	44,2	1488	100,0	

Tüketicilerin gıda kontrolünden sorumlu olarak belirttikleri kuruluşlara göre dağılımları Çizelge 3 de verilmiştir.

Gıda kontrolünden sorumlu kuruluşlardan en az birini bilen 1214 tüketiciden 1091 (%89,9) i, sorumlu kuruluş olarak Sağlık Bakanlığını belirtmişlerdir.

Çizelge 3. Tüketicilerin Gıda Kontrolünden Sorumlu Olarak Belirttikleri Kuruluşlara Göre Dağılımları

Sorumlu kuruluşlar	Tüketici	
	Sayı	%
Sağlık Bakanlığı	1091	89,9
Diğer sorumlu kuruluşlar	123	10,1
Toplam	1214	100,0

Tüketicilerin eğitim ve sosyoekonomik düzeyleri ile çalışma durumlarına göre aldıkları gıdaların kontrolünü nasıl yapacağını bilme durumları Çizelge 4'de verilmiştir. Tüketicilerin bu konudaki bilgilerinin eğitim düzeylerine paralel olarak artış gösterdiği dikkati çekmektedir. Bu konuda en az bilgiye sahip olan grup %24,6 oranında okur-yazar grup, en fazla bilgiye sahip grup ise %63,0 oranında yüksekokul mezunu tüketicilerdir. Genel olarak tüketicilerin %45,6 sı gıda kontrolünü nasıl yapacağını bilmektedirler.

Gıda kontrolünü nasıl yapacağını bilme yönünden eğitim düzeyleri arasındaki fark ortaokul ve lise mezunu tüketiciler arasında istatistiksel olarak önemsiz bulunmuş ($P>0,05$), bu grup ve diğer eğitim düzeyleri arasındaki fark önemli bulunmuştur ($P<0,05$). Eğitim düzeyleri yükseldikçe tüketicilerin satın aldıkları gıdaları kontrol etmeyi bilenlerinin oranı da artmaktadır. Tüketicilerin sosyoekonomik düzeylerine göre durum incelendiğinde, satın alınan gıdaların nasıl kontrol edileceğini bilenlerin oranı düşük sosyoekonomik düzeyli grupta %37,2, orta düzeyli grupta %47,4, yüksek düzeyli grupta %58,1 dir. Üç sosyoekonomik düzey arasındaki fark da istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($P<0,05$).

Çizelge 4. Tüketicilerin Eğitim ve Sosyoekonomik Düzeyleri ile Çalışma Durumlarına Göre Aldıkları Gıdaların Kontrolünü Nasıl Yapacağını Bilme Durumları

Durum	Gıda kontrolünü yapmayı						ÖNEMLİLİK...
	Bilen		Bilmeyen		TOPLAM		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Eğitim düzeyine göre							
Okur-yazar	17	24,6	52	75,4	69	100,0	$\chi^2:14,939;P<0,05$
İlkokul	107	33,9	209	6,1	316	100,0	$\chi^2:8,613;P<0,05$
Ortaokul	78	38,6	124	61,4	202	100,0	
Lise	215	44,1	272	55,9	487	100,0	$\chi^2:1,789;P>0,05$
Yüksekokul	261	63,0	153	37,0	414	100,0	$\chi^2:84,957;P<0,05$
TOPLAM	678	45,6	810	54,4	1488	100,0	
Sosyoekonomik düzeye göre							
Düşük	242	37,2	408	62,8	650	100,0	
Orta	225	47,4	250	52,6	475	100,0	$\chi^2:11,766;P<0,05$
Yüksek	211	58,1	152	41,9	363	100,0	$\chi^2:41,919;P<0,05$
TOPLAM	678	45,6	810	54,4	1488	100,0	
Çalışan tüketicilerde cinsiyete göre							
Erkek	207	41,4	293	58,6	500	100,0	
Kadın	257	51,4	243	48,6	500	100,0	$\chi^2:10,051;P<0,05$
TOPLAM	464	46,4	536	53,6	1000	100,0	
Kadın tüketicilerde çalışma durumuna göre							
Çalışan	257	51,4	243	48,6	500	100,0	
Çalışmayan	214	43,9	274	56,1	488	100,0	$\chi^2:5,640;P<0,05$
TOPLAM	471	47,7	517	52,3	988	100,0	

Çalışan tüketici olarak kadınların (%51,4), erkeklere (%41,4) göre; kadın tüketici olarak da çalışan kadının (%51,4), çalışmayan ev kadınına (%43,9) göre gıda kontrolünün nasıl yapılacağını daha iyi bildikleri görülmektedir. Çalışan kadın ve erkek tüketiciler ile ($P<0,05$), kadın tüketicilerin çalışma durumlarına göre aralarındaki fark istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($P<0,05$). Bu farkların grupların eğitim düzeylerinin farklılığından ileri gelebileceği düşünülmektedir.

Tüketicilerin gıdanın ambalajının en önemli işlevini bilme durumlarına göre dağılımları Çizelge 5 de verilmiştir.

Gıdaların ambalajlarının en önemli işlevini, tüketicilerin %14,7 si "yiyecek maddelerini korur" olarak, %1,9 u "yiyecek hakkında tüketiciye bilgi verir" şeklinde, %1,7 si "yiyeceğin görünüşünü güzelleştirir" olarak, %81,7 si ise "hem yiyecek maddesini korur, hem de yiyecek hakkında tüketiciye bilgi verir" şeklinde belirtmişlerdir. Gıdaların ambalajının en önemli işlevi büyük çoğunluğunun belirttiği gibi son tanımlamadır. Ambalajın yiyeceği güzelleştirmesi özelliği ikinci derecede önemlidir.

Çizelge 5. Tüketicilerin Gıdanın Ambalajının En Önemli İşlevini Bilmek Durumlarına Göre Dağılımları

Gıda ambalajının en önemli işlevi	Tüketici	
	Sayı	%
Yiyecek maddelerini korur	218	14,7
Yiyecek hakkında tüketiciye bilgi verir	28	1,9
Yiyeceğin görünüşünü güzelleştirir	26	1,7
Hem yiyecek maddesini korur, hem de yiyecek hakkında tüketiciye bilgi verir	1216	81,7
Toplam	1488	100,0

TARTIŞMA

Çalışan erkek ve kadın tüketiciler ile çalışmayan ev kadını tüketicilerin eğitim, sosyoekonomik düzey ve çalışma durumlarına göre gıda kontrolü konusundaki bilgilerinin araştırıldığı bu çalışmada, tüketicilerin sosyoekonomik ve eğitim düzeylerinin gıda kontrolünü bilmeyi etkilediği, bu düzeyler yükseldikçe gıda kontrolünü bilenlerin oranının da arttığı saptanmıştır (Çizelge 2). Bunun nedeni düşük sosyoekonomik düzeydeki tüketicilerin basında yer alan gıdalarla ilgili yayınları evlerine düzenli olarak bir gazete alamadıklarından takip etme olanaklarının kısıtlı olmasından kaynaklanabileceği gibi, aynı zamanda bu gruptaki tüketicilerin çoğunun eğitim düzeylerinin düşük (okur-yazar, ilkökul ve ortaokul) olması (Çizelge 1) ve satın alma güçlerinin olmaması nedeniyle çok fazla hazır gıda alamamaları olabilir. Bu konuda yapılan bir araştırmaya göre gıda tüketimini etkileyen en önemli etmenlerden birinin de satın alma gücü olduğu belirtilmektedir (BAYSAL, 1981).

Gıda kontrolünden sorumlu kuruluşlardan en az birini bilen 1214 tüketiciden 1091 (%89,9) i sorumlu kuruluş olarak Sağlık Bakanlığını belirtmişlerdir (Çizelge 3). Bu da gösteriyor ki tüketicilerin büyük bir çoğunluğu gıdalarla sağlık arasında bir ilişki olduğunun farkındalar ve bu işten de birinci derecede Sağlık Bakanlığını sorumlu görmektedirler. Ancak diğer kuruluşların hangilerinin olacağını bilmemektedir. Ashında ülkemizde gıda kontrol hizmetlerinin çeşitli kuruluşlar arasında dağılmış olması etkin bir gıda kontrolünü da engellemektedirler. Bundan dolayı gıda kontrol hizmetlerinin ya Sağlık Bakanlığı bünyesinde veya başlı başına gıda ile ilgili ayrı bir kuruluş tarafından tek elden yapılması hem bu hizmeti kolaylaştıracak, hem de bu konuda halkın eğitimini kolaylaştıracaktır. Böylece gıda kontrol hizmetleri de daha etkin olarak yürütülebilecek ve halkın bu konuda bilinçlenmesi kolaylaşacaktır. Nitekim, yapılan bir araştırmada (ÇELİK, 1984) bu konu üzerinde durulmuş olup, gıda kontrolünden sorumlu üç büyük kuruluşun (Sağlık Bak., Tarım ve Köyişleri Bak., Belediyeler) gıda kontrolünde istenilen düzeyde etkinlik gösteremedikleri saptanmıştır.

Araştırmaya katılan tüketicilerin hepsi şehirde yaşıyor olmaları nedeniyle çeşitli hazır gıdaları kullandıklarını belirtmişlerdir. Genelde hazır gıda olarak tüketiciler en çok sırasıyla peynir, süt, makarna, yağ, işlem görmüş et ürünleri, yoğurt, zeytin, salça, hazır çorbalar ve bisküvi tüketmektedirler. Bu sonuç Bulduk ve Güneşli (1985) tarafından yapılan araştırma ile benzerlik göstermektedir. Başka bir çalışmada da Ankara'da kırdan kente göç eden ailelerin %90,0 dan fazlasının çeşitli hazır yiyecekleri kullandıkları belirtilmiştir (YAPICI, 1980). Genel olarak tüketicilerin yaklaşık yarısı aldıkları gıdaları nasıl kontrol edeceklerini bilmemektedir (Çizelge 4). Tüketicilerin sosyoekonomik düzeyleri yükseldikçe bu konudaki bilgi düzeyinin de yükseldiği görülmekte ise de bu durum sosyoekonomik düzeyi yüksek olan grupta eğitim düzeyinin de yüksek olmasından kaynaklanabilir, çünkü yüksek sosyoekonomik düzeydeki tüketicilerin %73,8 ini yüksek okul ve lise mezunu tüketiciler oluşturmaktadır (Çizelge 1).

Satın alınan gıdaların alıcı tarafından kontrol edilmesi hem tüketicinin sağlığının korunması, hem de ekonomik yönden aldatılmasının önlenmesi açısından çok önemlidir. Tüketiciler bu kontrolü çeşitli şekillerde yapabilir. Örneğin; en başta gıdanın etiketini okuyabilirler, miadlı (sürelili) mallar için imal ve son kullanma tarihine bakarak kullanım sürelerini doldurmuş, dolayısıyla bozulma tehlikesi taşıyan gıdaları,

şişkin ve paslı konserveleri almaktan kaçınabilirler. Sağlık Bakanlığında üretim izni olup olmadığına veya TSE damgasına bakarak ilgili gıda standardına uygun olup olmadığını anlayabilirler. Ayrıca satın alınan gıdanın ambalajının sağlamlığına bakmak gerekir. Ambalajın yırtılmış veya delinmiş olması gıdanın zararlı etkenlerle temasını kolaylaştırarak mikroorganizma üremesini artırabilir. Gıdanın tüketiciler tarafından kontrol edilmesinin diğer bir şekli de duyuşal kontroldür, fakat ambalajlı gıdalarda bunu yapmak mümkün olmayacağı için gerçek anlamda kontrol sayılmaz. Aynı zamanda bu kontrol görme, tatma, koklama ve dokunma ile gerçekleştirildiğinden kişiden kişiye değişebilen subjektif bir kontroldür. Tüketiciler satın alacakları gıdalarda bu yöntemi kullanamazlar, duyuşal kontrol yerine etiket okuma alışkanlığı kazanarak akılcı bir seçim yapabilirler. Ekonomistlerin görüşüne göre tüketici demek akılcı tüketicidir, bütün farklı ürünleri, onların fiyatlarını, kalitelerini ve diğer niteliklerini bilen, gelirine göre satın alabileceği ürünlerin muhtemel bütün kombinasyonlarını kıyaslayan ve son olarak da kendi kullanımına en uygun olanı seçendir (WIERENGA, 1983).

KAYNAKLAR

- AKER, E. 1979. Ulusal Gıda Kontrol Semineri Açış Konuşması. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Gıda Kontrol Hizmetlerini Geliştirme Projesi. Ulusal Gıda Kontrol Semineri. Hıfzısıhha Okulu Yayınları. Ankara.
- BAYSAL, A. 1981. Beslenme Sorunlarının Sosyal Kültürel, Eğitim ve Ekolojik Etmenlerle İlgili Nedenleri ve Çözüm Önerileri. Beslenme ve Diyet Dergisi. 10:50-62.
- BULDUK, S., GÜNEYLİ, U. 1985. Teknolojik İşlem Gerektiren Hazır, Yarı Hazır Besinleri Ailelerin Tüketme ve Kabullenme Durumu Konusunda Bir Araştırma. Beslenme ve Diyet Dergisi. 14:117-126.
- ÇELİK, Ş. 1984. Gıda Kontrolü Hizmetlerinin Türkiye'deki Durumu. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beslenme ve Diyetetik Programı. Bilim Uzmanlığı Tezi. Ankara.
- KAYAHAN, S. 1986. Dünya Gıda Politikası. Türkiye 5. Gıda Kongresi. Gıda Teknolojisi Derneği. Yayın No:8 Ankara.
- KÖKSAL, S. 1988. Gıda Sanayinde Kalite Kontrol ve Uygulamalar. "Gıda Mevzuatı" Sempozyumu. Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu Yayını. No:14 İzmir.
- PALA, M. 1986. Genç Türkiye'de Daha İyi Beslenmeye Doğru Paneli. 5. Gıda Günü. TÜBİTAK Gebze Araştırma Merkezi Marmara Bilimsel ve Endüstriyel Araştırma Enstitüsü. Gebze.
- SÜMBÜLOĞLU, K. SÜMBÜLOĞLU, V. 1987. Biyoistatistik. Çağ Matbaası. Ankara.
- TÖNÜK, A. 1984. Tüketici Açısından Gıda Kontrolünün Önemi. Türkiye 4. Gıda Kongresi. Gıda Teknolojisi Derneği. Yayın No:5, Ankara.
- WIERENGA, B. 1983. Model and Measurement Methodology For The Analysis of Consumer Choice of Food Products. Journal of Food Quality. 6:119-137.
- YAPICI, A. 1980. Kırdan Kente Göç Etmiş Olan Ailelerin Yiyecek Saklama Uygulamalarındaki Değişimin Aile Ekonomisi Açısından İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ev İdaresi ve Aile Ekonomisi Programı. Bilim Uzmanlığı Tezi, Ankara.